

GROTE VARIATIE AAN ZIEKTEBEELDEN

Blijf scherp op de gevaren van scherp-in

“Als een veearts niet meer weet wat de koe heeft, zal hij/zij wel zeggen dat het scherp is,” zei een veehouder mij ooit. Maar juist bij elke acute of chronisch zieke koe met productie-, verterings- of pijnklachten is de diagnose scherp-in niet uit te sluiten. Scherp-in kan een grote variatie aan ziektebeelden vertonen. Van slechts milde productiedaling en vermindering van eetlust tot zelfs acute sterfte.

Tekst: Ruud Pulskens - adVee dierenartsen • Beeld: Twan Wiermans en RP

Koeien kunnen in een korte tijd grote hoeveelheden voer naar binnen werken. Het herkauwen volgt immers later wel. Hierbij bestaat het risico dat materialen die niet in het voer thuis horen, in de voermagten terecht komen. Door de honingraatstructuur van de netmaag en het sterke samentrekken van de netmaag bij het begin van een penscontractiegolf is het voor een scherp voorwerp goed mogelijk om in of zelfs door de dunne netmaagwand heen te prikken.

Bij een oppervlakkige beschadiging van de netmaagwand kunnen de pens- en darmbewegingen verstoord raken. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in dikkere en slecht verteerde mest, gas op de pens en buikpijnklachten. Wanneer het scherpe materiaal door de netmaagwand heen steekt ontstaat er lokaal een buikvliesontsteking vaak gepaard gaand met koorts. Het risico bestaat dat organen die dicht bij de netmaag liggen, zoals hart, longen, lever en milt aangeprikt kunnen worden. Dit kan leiden tot acute sterfte of chronische ontstekingen met de vorming van abscessen. Bij de chronische gevallen zijn de symptomen vager. De koeien houden vaak koorts, vermageren, staan met een gebogen rug en zijn soms dor in het haar. Ook uiten ze ongemak door te steunen, kreunen en tandenknarsen. Soms is een opgezette halsader te zien door problemen in of rondom het hart. Ontstekingen rondom de perforatieplaats kunnen vergroeiingen geven

of uitzaaien met abscesvorming in bijvoorbeeld lever, nieren en longen. Deze koeien hebben vaak slijtersymptomen.

Als er een vermoeden van scherp-in is en de algemene toestand van het dier is nog vrij goed, bestaat de behandeling uit het toedienen van een kooimagneet, pijnstillers en antibiotica. Bij chronische gevallen of bij een slechte prognose is het advies afvoer of euthanasie.

Gevoeliger

Hoogdrachtige en verse koeien lijken vaak gevoeliger en ondervinden meestal ernstigere gevolgen. Ruimtelijke veranderingen in de buik rondom het afkalven als gevolg van druk op de voermagten door een groeiend kalf, een minder gevulde pens en buikpers bij het afkalven zouden het vreemde voorwerp kunnen laten verschuiven.

Een voorbeeld uit de praktijk dat me is bijgebleven dateert van meerdere jaren terug. Op een melkveebedrijf, waar op dat moment ook verbouwd werd, hadden in een korte periode meerdere verse koeien ongeveer één tot twee weken na afkalven een lebmaagverplaatsing naar links. In plaats van een normale of een iets lagere lichaamstemperatuur die je zou verwachten bij een lebmaagverplaatsing, hadden deze koeien een temperatuur tussen de 39 en 39,3 graden. Op dat moment werd deze verhoging geweten aan een baarmoeder die mogelijk

niet volledig opgezuiverd was. De betreffende koeien werden met succes laparoscopisch via de tweetrapsmethode geopereerd. Na een antibioticakuur startten ze vervolgens de lactatie goed door. Enkele dagen later opnieuw een zieke verse koe. Ook deze koe had een lichte temperatuurverhoging en verder geen duidelijke symptomen. Een behandeling met een kooimagneet, een pijnstiller en antibiotica werd ingezet. Twee dagen later bleek de koe een lebmaagverplaatsing naar links te hebben. Tijdens het tweede gedeelte van de laparoscopie, wanneer de koe op de rug ligt, kokhalsde de koe een keer en werkte de magneet - die twee dagen ervoor was toegediend - eruit. Aan de kooimagneet kleefden een spijker van ongeveer 5 centimeter, een bout en nogal wat gruis. Ook deze koe knapte op na de operatie. Er werd besloten om alle koeien preventief een magneet toe te dienen. Daarna zijn er in die periode geen lebmaaggevallen meer geweest.

Tire wire disease

Elk scherp voorwerp in het voer kan potentieel scherp-in veroorzaken. Uit analyse door de GD van sectiebevindingen van koeien met scherp-in over meerdere jaren blijkt de veroorzaker vrijwel zonder uitzondering metaal te zijn. Metaal dat geassocieerd kan worden met werkzaamheden op en rond het erf. Het meest berucht zijn ijzerdraadfragmenten uit versleten autobanden op de voerderkuilen die in het voer terecht

komen. Dit verklaart waarom ze scherp-in in Engels sprekende landen ‘tire wire disease’ noemen. IJzerdraad en krammen afkomstig van werkzaamheden aan afrastering en schroeven, bouten en spijkers afkomstig van bouwwerkzaamheden op het erf of in de stal. En verraderlijk zijn afgebroken stalen veegborstels, die juist gebruikt worden om het erf schoon te houden. Zwerfafval, zoals gehakselde blikjes en scherp plastic van vuurpijlen, is de laatste jaren vaker in het nieuws geweest, maar deze zijn op de sectietafel bij GD nog niet aangetroffen als veroorzaker van scherp-in. Dit zwerfafval hoort evenmin in het voer of op het grasland thuis en kan altijd nog verwondingen in de bek en slokdarm veroorzaken.

Preventie van scherp-in begint bij het wegnemen van de mogelijke veroorzakers. Controleer grasland op kapotte afrastering en zwerfafval. Magneten op hakselaar, opraapwagen en voermengwagen verkleinen al de kans dat metaal in de kuil en in het rantsoen terecht komt. Inspecteer de toestand van de messen in de voermengwagen of kuilrees. Controleer eens kritisch de staat van autobanden bij de kuilen en voer kapotte en versleten banden af.

Preventie

De kooimagneet voor koeien bestaat uit een magneetstaaf omgeven door een plastic omhulsel dat fungeert als een kooi en blijft permanent in de netmaag aanwezig. Stukjes metaal worden zo direct uit het voer gevestigd en binnen de kooi vastgehouden waardoor het geen schade kan aanrichten. Bij een koe die al een aantal dagen niet fit is vanwege een stukje metaal door de netmaag, kan het effect van een magneet veel minder zijn. Het lichaam zal het vreemde voorwerp onschadelijk proberen te maken door het met behulp van een ontstekingsreactie in te kapselen. Het is de vraag of een magneet dan effectief genoeg is om het metaal uit de ontsteking te trekken.

Het heeft daarom onze voorkeur om alle koeien preventief een kooimagneet toe te dienen en dit vervolgens bij pinken of vaarzen structureel voort te zetten. Dit is een goedkope en effectieve maatregel. Het vergt wel één (mid)dag organisatie en werk. Bij een andere melkveehouder uit de praktijk bleek uit slachthuisresultaten het aandeel borst- en buikvliesafwijkingen van zijn geslachte koeien het dubbele te zijn dan het Nederlands gemiddelde.

Op basis van deze terugkoppeling besloot de veehouder om alle koeien preventief een magneet toe te dienen. Een goede maatregel! •

De betreffende magneet die twee dagen in de koe heeft gezeten.

ADVERTENTIE

1/2 VREDO

190x132